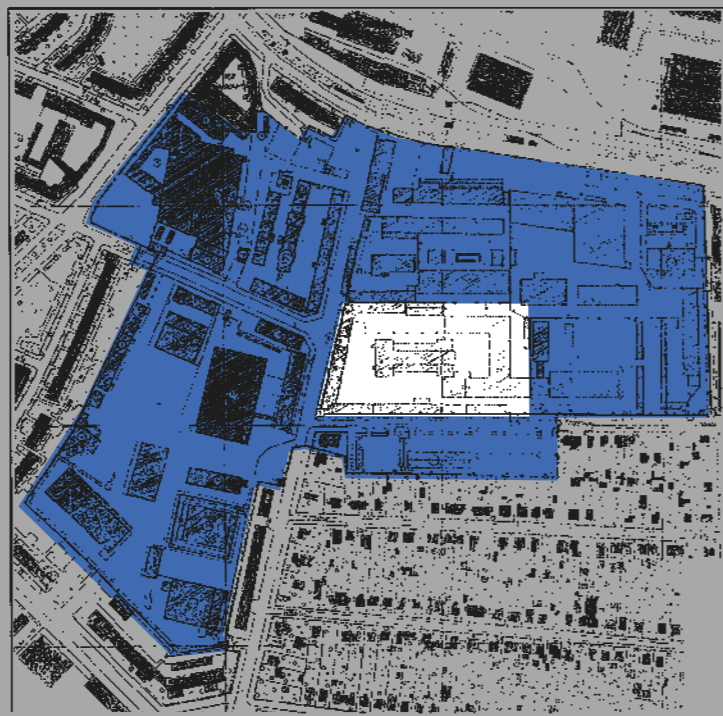
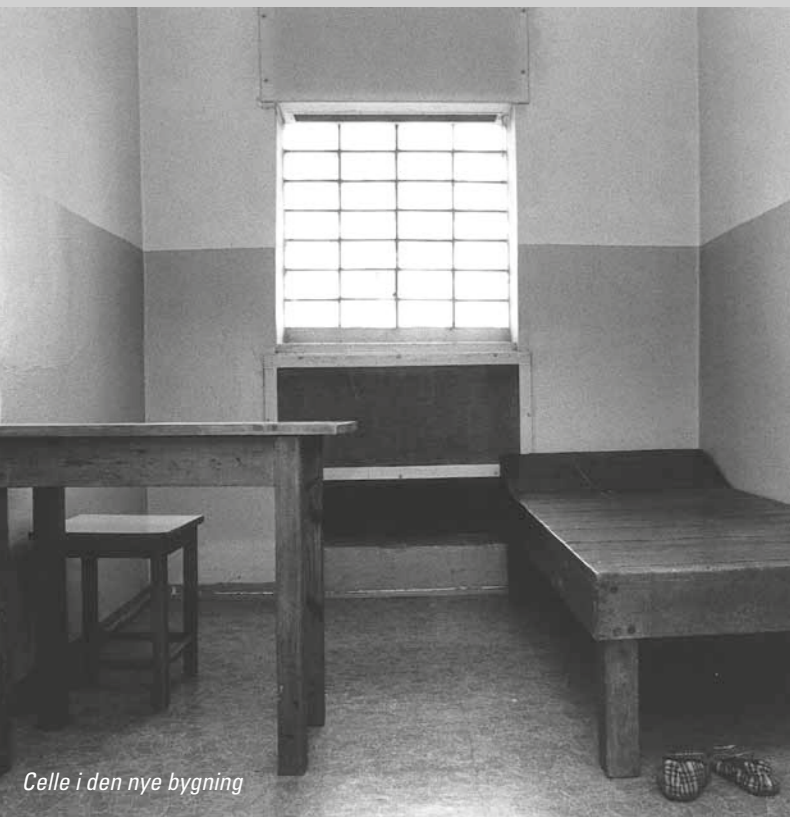

Stasifængslet

I marts 1951 blev kælderfængslet overtaget af det nyoprettede MfS (Ministeriet for Statssikkerhed). Adskillige modstandere af det kommunistiske diktatur blev indespærret her i 1950'erne. Listen over arresterede rakte fra lederne af opstanden den 17. juni 1953 til medlemmer af Jehovas Vidner. Vanærede politikere som fx DDR's tidligere udenrigsminister Georg Dertinger (CDU) og det tidligere SED-politbureauemedlem Paul Merker, samt reformindstillede kommunister som Walter Janka, chefen for forlagshuset Aufbau, fik mange måneders ophold i de gravagtige celler. Selv kritikere af SED i Vesten blev bortført af MfS og bragt til Hohenschönhausen som fx den vestberlinske advokat Walter Linse, der blev kidnappet i 1952 og henrettet i Moskva et år senere.

Kort over det forbudte område

Celle i den nye bygning

I slutningen af 1950'erne blev fanger fra den tilgrænsende MfS-arbejdslejr tvangsudkrevet til at konstruere en ny bygning med mere end 200 fængselsceller og forhørslokaler. Det enorme fængselskompleks var en del af et for offentligheden stort, hemmeligt område – ingen borger i DDR kunne få adgang. Hovedparten af fangerne var mennesker, der havde forsøgt at flygte eller emigrere fra DDR eller mennesker, der blev forfulgt på grund af deres politiske overbevisning, som fx dissidenten Rudolf Bahro og forfatteren Jürgen Fuchs. Fysisk vold blev erstattet af psykologiske metoder med det formål at nedbryde fangernes modstandskraft. Det var fængslets politik aldrig at fortælle de arresterede om årsagen til deres tilfangetagelse. De blev systematisk nedbrudt og følte sig hjælpeløst ved at være havnet i hænderne på en almægtig autoritet. Fuldstændigt afskærne fra omverdenen og deres medfanger blev de underkuet ved forhør i månedsvis af forhørsekspertter, der skulle fremtvinge belastende udtalelser. Den fredelige revolution i efteråret 1989 bragte SED's diktatur til fald, medførte opløsning af statssikkerhedstjenesten og den endelige lukning af deres fængsler.

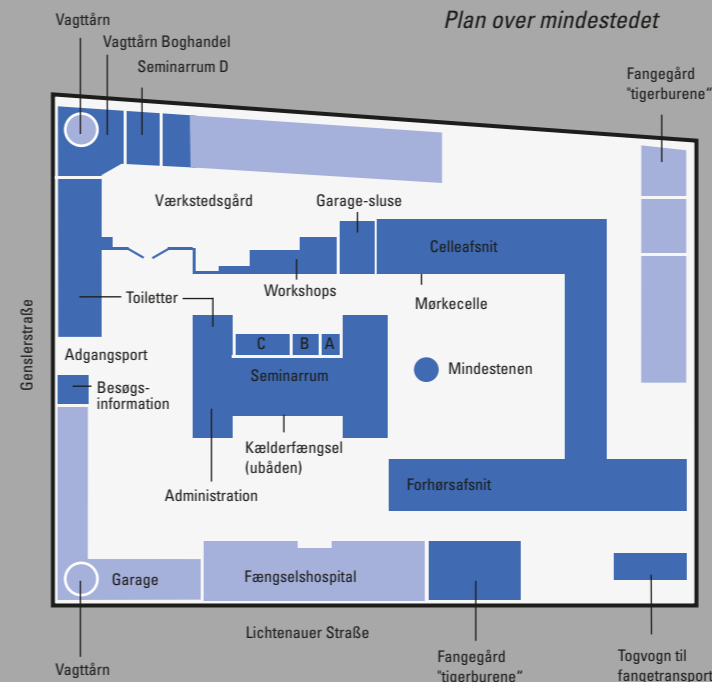
Mindesmærket

Som følge af genforeningen af de to tyske stater blev fængslet Berlin-Hohenschönhausen lukket i Oktober 1990. Tidligere fanger støttede etableringen af et mindesmærke på dette sted. I 1992 blev fængselskomplekset registreret som et historisk monument. Mindestedet Berlin-Hohenschönhausen blev etableret to år efter. Siden 2000 har det fungeret som en selvstændig fond under offentlig lov.

Mindestedet har fået til opgave at "undersøge historien om Hohenschönhausen-fængslet mellem 1945–1989, herunder informere om udstillinger, begivenheder og publikationer og inspirere besøgende til at forholde sig kritisk til metoder til og konsekvenser af politisk forfølgelse og undertrykkelse i det østtyske diktatur."

Mere end 340.000 personer, herunder ca. 160.000 skolebørn, besøger hvert år det tidligere Stasi-fængsel. De fleste rundvisninger på mindestedet foretages af tidligere indsatte.

Mindestenen i gården

Besøgsservice

- Rundvisninger:** Rundvisning for grupper er mulig mellem kl. 9.00 og kl. 16.00 efter foregående aftale. Rundvisninger er mulig hvergad tre gang for enkeltpersoner (kl. 11.00, kl. 13.00, kl. 15.00). I weekenden, lørdag og søndag, kan man få rundvisninger hver time, kl. 10.00–16.00.
- Udstillinger:** Der er skiftende udstillinger om den politiske forfølgelse i DDR.
- Begivenheder:** På Mindestedet arrangeres med mellemrum foredrag og præsentationer af bøger, samt diskussioner og kulturelle events.
- Seminarer:** Ved forespørgsel kan grupper af besøgende drage nytte af seminarer og projektdage med støtte fra tidligere indsatte. (kun efter aftale)
- Pædagogisk bistand:** Der er et koordinationskontor med to lærere med ansvar for skoleklasser.
- Mindefest:** Mindefest og nedlæggelse af kranser ved mindestenen og DENKORT (mindesmærke, der ligger i nærheden) afholdes jævnligt.
- Boghandel:** Boghandlen tilbyder mindeudgivelser og et stort udvalg af litteratur om det kommunistiske diktaturs historie.

STASI-fængslet

Gedenkstätte
Berlin-Hohenschönhausen

Tidligere sovjetisk specialejre og varetægtsarrest for Ministeriet for Statssikkerhed.

Centrum for kommunistisk undertrykkelse

Stedet, hvor Mindestedet Berlin-Hohenschönhausen ligger, hænger som intet andet sammen med 44-års historie om politisk forfølgelse i den sovjetiske besættelseszone (SBZ) og i DDR (Deutsche Demokratische Republik). Her blev ved 2.verdenskrigs afslutning en sovjetisk interneringslejr etableret og derefter blev stedet valgt til den centrale sovjetiske varetægtsarrest i Tyskland. I de tidligere 1950ere blev fængslet overtaget af SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands)'s hemmelig politi MfS (Ministerium für Staatssicherheit), som brugte varetægtsarresten frem til 1990.

MfS – eller STASI – var i sin rolle som "skjold og sværd for partiet" det væsentligste instrument i opretholdelsen af det kommunistiske diktatur i Østtyskland. 91.000 fuldtidsansatte i STASI og 190.000 uofficielle medhjælpere sikrede den altomfattende overvågning af befolkningen. Tusinder af mennesker, der havde gjort modstand eller forsøgt at flygte, blev anbragt i en af de 17 varetægtsarrest, som hovedkvarteret i Berlin-Hohenschönhausen førte tilsyn med.

Indhegning om den sovjetiske lejr. Fotografi-af 1956.

Indgangssluse

Lejren

Oprindeligt var der et storkøkken for den nationalsocialistiske folkevelfærdsorganisation, NSV, i murstensbygningen, bygget i 1939. I maj 1945 blev bygningen konfiskeret af de sovjetiske besættelsesstyrker og ændret til "Speciallejr nr. 3", der fungerede som en opsamlings- og transitlejr. Herfra blev ca. 20.000 fanger overflyttet – til fods eller i lastbiler – til andre sovjetiske lejre, herunder den tidligere nazistiske kz-lejr Sachsenhausen.

Leveforholdene i lejren var katastrofale. På et tidspunkt blev over 4200 personer holdt indespærret som dyr. De hygiejniske forhold var ligeledes elendige, og madrationerne var langt fra tilstrækkelige. På grund af manglen på tæpper lå de internerede konstant utildækkede og var derfor udsatte i den uopvarmede fabriksbygning. Forholdene blev yderligere forværrede af det faktum, at de internerede intet fik at vide om deres endelige skæbner. Mange blev syge eller døde. Ifølge sovjetisk statistik døde 886 mennesker her mellem juli 1945 og Oktober 1946. Det skønnes dog, at mere end 3000 internerede faktisk forsvandt i lejren. Deres lig blev kastet i bombekraterer eller på lossepladser i nærheden af lejren.

Grundlaget for interneringen blev retfærdiggjort ved det sovjetiske direktiv Nr. 00315, der blev udstedt den 18 april 1945 og ifølge hvilket spioner, samfundsnedbrydende elementer, terrorister, nazistiske partiaktivister, folk fra politi og efterretningstjenesten, embedsmænd og andre "fjendtlige elementer" i Tyskland skulle arresteres. Mange af de internerede var kun i begrænset omfang – om end overhovedet – involveret i det nazistiske system. Blandt de internerede var ikke alene et stort antal ikke-tyskere (navnlig polakker og russere) men også kvinder og unge mennesker. Uunderbyggede angivelser resulterede ofte i arrestation og tilbageholdelse, som det fx var tilfældet med den kendte skuespiller Heinrich George. I 1946 blev han bragt til den tidligere kz-lejr Sachsenhausen, hvor han døde kort tid efter.

Mange internerede blev holdt indespærret i årevis uden rettergang. Et stigende antal politiske modstandere af de sovjetiske besættelsesstyrker forsvandt i lejren fx Karl Heinrich, den socialdemokratiske chefspektør for Berlins politi, som døde der i slutningen af 1945. Ikke mindst på grund af bekymrede berlinske borgeres henvendelser blev lejren opløst i oktober 1946. Fangerne blev flyttet andre steder hen.

„Das U-boot“ (ubåden)

Kort tid efter blev den centrale sovjetiske varetægtsarrest etableret i den enorme fabriksbygning. Fangerne skulle konstruere en labyrint af underjordiske, bunkeragtige celler i det tidligere storkøkkens kælder – som blev kendt som "Das U-boot" eller ubåden. De fugtige og kolde celler blev udstyret med en træseng og en spand – til toiletbrug. Lyset var tændt hele døgnet. Forhør fandt normalt sted om natten og indebar ofte fysisk og psykisk vold. Tidligere fanger har beskrevet, hvordan de blev tvunget til at underskrive falske tilståelser efter at være blevet mishandlet fx ved langvarig arrestation, søvnerøvelse, indespærring i vandceller eller være tvunget til at skulle stå oprejst i timevis.

De indsatte udgjorde både påståede nazister og mistænkte politiske modstandere fx tilhængere af demokratiske partier (SPD, LDPD og CDU) og kommunister og sovjetiske officerer som blev opfattet som afvigere fra partilinen. De fleste af dem blev senere dømt til mange års straffearbejde af sovjetiske militærtribunaler. Næsten alle tidligere fanger, som udfyldte en rehabiliteringsansøgning ved afslutningen af SED's diktatur i 1990, blev efterfølgende erklæret uskyldige af de russiske myndigheder.

Gedenkstätte Berlin-Hohenschönhausen

Genslerstr. 66
13055 Berlin

Telefon +49 (0) 30 98 60 82 30
Telefax +49 (0) 30 98 60 82 34
Hjemmesiden: www.stiftung-hsh.de
Email: info@stiftung-hsh.de

Konto til donationer
BIC: BELADEXXXX IBAN: DE 11 100 500 00 07 300 141 93

Bemærk venligst at det kun er muligt at se Berlin-Hohenschönhausen sammen med en guide.

Rundvisning for enkeltpersoner
Dagligt kl. 11, kl. 13 og kl. 15 (tysk)
Lørdag og søndag hver time kl. 10-16 (tysk)
Engelsk: onsdag og lørdag kl. 14:30

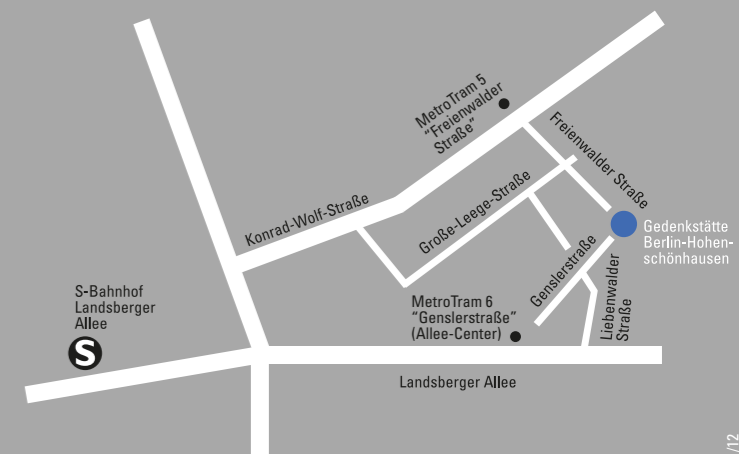
Grupperundvisning
Rundvisning for grupper af besøgende er mulig mellem kl. 9.00 og kl. 16.00 efter foregående aftale. Specialture til de tidligere ikke-tilgængelige områder samt ture på fremmedsprog (herunder dansk) kan arrangeres.

Entre
5 euro, dog 2,50 euro for studerende, dog 1 euro for elever

Med forbehold for ændringer.

Hvordan kommer man derhen?

S-Bahn: til S-Bahn Station Landsberger Allé (som er en del af ringbanen). Derefter sporvogn 6 eller 7 til Genslerstrasse. Herfra ca. 10 minutters gang.
Fra Alexanderplatz: sporvogn 5 til Freienwalder Strasse eller sporvogn 6 til Genslerstrasse.
Fra jernbanestationen Lichtenberg: Bus 256, Station Liebenwalder Straße/Genslerstrasse.

Dobbeltsproget "Adgang forbudt" -skilt.